

МАТывацыя і стылістычныя функцыі ЭПІТЭТАЎ У ТВОРАХ І.ШАМЯКІНА

Творчасць народнага пісьменніка Беларусі І.Шамякіна заўсёды была арганічна звязана з імклівай сучаснасцю. Як трапна заўважыў вядомы беларускі літаратуразнавец П.К.Дзюбайла, "у творах Шамякіна бурліць наша шматгалосае жыццё, у іх адсутнічае люстраная гладзь душэўнага спакою і самазадаволенасці, адчуваецца сапраўдны напал чалавечых страстей, думак, імкненняў" [1].

І.Шамякін – прадстаўнік рэалістычнай, народнай па сваіх вытоках эпічнай традыцыі з уласцівымі для яе лагічна-паслядоўным развіццём думкі, яснай і дакладнай мовы. Выяўляецца вострая назіральнасць аўтара, уменне правільна расставіць акцэнты, дакладна вызначыць ацэначныя крытэрыі. Прыгадаем, напрыклад, апісанне аблічча настаўніцы Надзежды Іванаўны (апаваданне "Непрыгожая"), эскізна акрэслены прыметнікамі, якія ў кантэксце ўспрымаюцца як эпітэты: *грубаватыя рысы твару; вельмі ўжо простая прычоска; шурпатыя мазолістыя далоні; хораша ўсміхнулася; дзіўна і пранікліва паглядзела ў вочы*. Сапраўдная чалавечая сутнасць герайні, прыгажосць яе душы перадаецца праз эпітэты, якія паэтызуюць навакольную прыроду: *дзіўны бярэзнік; казачнае святло; дзіўная цішыня; фарбы згасаючага сонца – цёплыя фарбы жыцця і змагання; залатое лісце; лёгкае, прыёмнае ап'яненне; бяскрайняя далеч; бяздонны блакіт неба; непаўторная паэзія асенняга поля, на першы позірк пустога і панурага*.

У апаваданні існуюць два вобразы-сімвалы Красы жыцця: прыгажуня-бяроза (шырокавядомы сімвал) і невялічкі, непрыкметны клён – сюжэтны аналаг Надзежды Іванаўны – *"добрага чалавека", які сам "стварае прыгажосць": "Дзіўным веерам – у тры бакі ад сябе – насыпала на яшчэ зяленаватую траву залатовак прыгажуня-бяроза. Як яны гараць, гэтыя залатоўкі! І зусім не падобныя на тых сваіх сяцёр, якія апынуліся ў полі, у каляінах: тыя – скамечаныя, скручаныя, пачарнелыя, а на гэтыя глядзіш – і ажно вачам гораца"* (І.Ш., 2, 545). "Ах, вунь ён дзе, клянок! *Невялічкі, зусім непрыкметны побач з волатамі-дубамі; улётку, напэўна, і не ўбачыў бы яго. А цяпер колькі красы ён рассыпаў навакол! Мноства яго лісцяў – найпрыгажэйшы дыван, вытканы рукой дзівоснага мастака"* (І.Ш., 2, 545).

Пейзажныя замалёўкі ў творах І.Шамякіна з'яўляюцца дзейным сродкам выяўлення ідэйнай задумы, а таксама індывідуалізацыі герояў. Прыгадаем, напрыклад, як пры дапамозе эпітэтаў пісьменнік перадае душэўны стан камісара Лясніцкага і Таццяны Маеўскай, галоўных герояў рамана "Глыбокая плынь": *"Перапыніў яе думкі салавей. Ён нечакана зашчоўкаў у кустах. Яна падняла галаву. Радасная ўсмешка асвятліла яе твар. На нейкі момант яна забыла аб усім і захоплена, прагна слухала гэты спеў. Даўно ўжо яна не слухала салаўя. З мінулага года. Лёгка смутак па нечым неасэнсаваным, але блізім, неабходным для жыцця і шчасця, крануў яе сэрца*.

Салавей разбудзіў і Лясніцкага. Ён расплюшчыў вочы, паглядзеў у той бок, адкуль ляцелі яго звонкія трэлі. Убачыў маладое дрэўца, што прыгожым купалам выразна вырысоўвалася на фоне пасвятлеўшага неба, пабляклыя зоркі, адна з якіх, здавалася, прычапілася за самую верхавіну і вісела буйной спелай рабінінай. Адчуў пах адцвітаючага бэзу і водар лугавых кветак. Усё гэта чамусьці нагадала яму бязрадасную батрацкую маладосць і адзінае шчасце ў ёй – светлае каханне і жаніцьбу. Але шчасце гэта было кароткім... (І.Ш., 1, 377). Дзякуючы эпітэтам і метафарам, гэты ўрываек прасякнуты трапяткім святлом надзеі, выяўляе агульнасць светаадчування, імкненняў сталага, мужа чалавека і маладой партызанкі.

Удала выкарыстаныя "аднатыпныя" эпітэты (пры апісанні навакольнага свету і перажыванняў персанажа) істотна паглыбляюць пейзажныя замалёўкі, робяць іх псіхалагічна насычанымі. Так, супярэчліvasць пачуццяў і імкненняў Антанюка, трагедыйна сутнасць канфліктнай сітуацыі, складанасць абставін, у якія трапіў герой рамана "Снежныя зімы", падкрэсліваецца лаканічнай замалёўкай зімовага вечара: "Кружылі сняжынкi. Зажураныя старыя ліпы ў скверы адзяваліся ў белую квецень, а таму, здавалася, – маладзелі. Толькі вароны, старыя, чорныя, яны ніколі не маладзееюць і заўсёды злавесна каркаюць. Вароны нагадваюць пра невясёлае" (І.Ш., 5, 51). Эпітэты ў мінорнай пейзажнай замалёўцы ствараюць уражанне ненатуральнасці, ненармальнасці становішча персанажа – энергічнага, здольнага да актыўнай і карыснай працы чалавека адправілі на пенсію.

Удала карыстаецца І.Шамякін мастацкай дэтאלлю, у ролі якой часта выступаюць эпітэты. Ствараючы калектыўны воінскі партрэт, І.Шамякін пры дапамозе эпітэтаў перадаў індывідуальную непаўторнасць кожнага салдата. Запамінаюцца нават тыя героі, што прамільгнулі ўсяго толькі на адной старонцы ці нават у адным-двух абзацах: *бывалы маёр Ярмілаў; разумны і хітры хахол камандзір батарэі Сеўчанка, вясёлы і просты чалавек, з добрым сялянскім тварам, крыху пабітым воспаі; рамантычна-ўзнёслы Сеня Пясоцкі; павольны, паважны, як дзед, Астахаў, каржакаваты, як камёл добрага дуба, Сушылаў* ("Агонь і снег").

Асабліва часта ў ролі мастацкай дэталі выкарыстоўвае І.Шамякін эпітэты прыслоўі. Разгледзім для прыкладу ўрываек з рамана "Глыбокая плынь", прысвечаны Жэню Лубяну: "Паступова рукі перасталі дрыжаць. Ён прыцэліўся ў капляюш, бо ведаў, што вінтоўка заўсёды цалее крыху ніжэй. Зрабіў глыбокі ўздых і павольна націснуў спускавы кручок... У лазняку ён шчасліва засмяяўся і пацалаваў цёплы затвор вінтоўкі" (І.Ш., 1, 443).

У ранейшых творах пісьменнік зрабіў бы, несумненна, гэтыя апошнія эпізоды галоўнымі і пашырыў бы іх. У рамане ж "Глыбокая плынь" І.Шамякін абмежаваўся скупымі мазкамі і яркай дэтאלлю. І ў гэтым шчаслівым смеху, як у фокусе, сканцэнтравалася і тое, што адчуваў і думаў цяпер Жэня Лубян, і тое, што ён перажыў за час вайны. Дэталь-эпітэт неяк па-новаму асвятліла ўвесь воблік Лубяна, сведчыць, што жыве ў ім юнацкая непасрэднасць, чыстая высокая наіўнасць. У.Карпаў адзначае: "Наогул апаўданданне стала больш стрыманым, лаканічным, знікла імкненне да ўпрыгожванняў, паменшала імкненне да празмернай гіпербалізацыі пачуццяў і з'яў, хоць самі пачуцці і з'явы засталіся адметнымі і па-свойму незвычайнымі" [2].

Прадметная дэталь дакладна перадае ўзаемасувязь характару і абставін. У апавесці "Агонь і снег" такой дэтאלлю з'яўляецца апазнавальны знак нямецкага самалёта – свастыка, якая стала для Пятра Шапятавіча ўвасабленнем варожага сілы. Выраз "крыжы на крылах" тройчы занатаваны ў апавесці. І амаль

кожны раз да слова "крыжы" аўтар далучае новы эпітэт, які з'яўляецца мэтана-кіраваным сродкам драматызацыі дзеяння, актывізацыі духоўнага развіцця героя. Праз эпітэты чытач заўважае "трансфармацыю" пачуцця маладога салдата: разгубленасць і страх байца → абурэнне і сорам за сваё бяссілле → абуджэнне суровай нянавісці, якая да гэтага жыла ў ім як абстрактная нянавісць да ворага. Напрыклад: "Я глянуў у неба і мімаволі прыгнуўся: проста нада мной, у самым зеніце, віселі два чорныя крыжы ў жоўтых кругах. Больш я нічога не ўбачыў – толькі гэтыя агідныя крыжы (І.Ш., 3, 216); "У гары зноў зараўлі маторы. Я задраў галаву і... і зноў убачыў усё тыя ж крыжы... *Злавесныя крыжы!*" (І.Ш., 3, 218); "Я глянуў угору і, як у першым баі, убачыў чорныя крыжы ў жоўтых кругах. Быццам хваліў ад выбуху, ударыла ў сэрца, у галаву нянавісць, *лютая злосць на гэтыя крыжы*" (І.Ш., 3, 250 – 251).

Часта эпітэты ўжываюцца з словамі, якія паўтараюцца на працягу ўсяго твора ў адным і тым жа самым ідэйна-эстэтычным значэнні. Так, напрыклад, можна адзначыць канструктыўную, ключавую ролю слова "цыган" у рамане І.Шамякіна "Атланты і карыятыды". У пачатку твора архітэктар Шугачоў звяртаецца да Карначы з такой рэплікай: "Прылізваешся, герой? – закрычаў Віктар, не зважаючы на людзей. – Што ты нарабіў, цыган ты *няшчасны?*" (І.Ш., 6, 8). Адказ на пытанне, чаму Шугачоў называе свайго сябра цыганом, чытач знойдзе на старонках рамана. Аказваецца, што Карначу далі такую мянушку за яго чорныя валасы і гарачую, няўрымсліваю натуру. У абмалёўцы партрэта і паводзін героя важная роля належыць эпітэтам, якія падкрэсліваюць, вылучаюць у характары персанажа самае істотнае і кідкае: *няшчасны, чортаў (цыган); хлапчуковая (гарэзліваець); нечаканы незразумелы (учынак); пакорлівы, дасціпны, гарачы, адкрыты (цыган); гарэзлівыя, вясёлыя (агеньчыкі ў вачах); маладая (энергія); пераможная, здэклівая (усмешка); "паводзіць сябе неразумна, непрактычна, па-хлапчукоўску"* і інш.

Эпітэты ў творах І.Шамякіна – важны сродак індывідуалізацыі характару. Напрыклад, у рамане "Сэрца на далоні" эпітэты *магутная (постаць); нястрымны і нястомны (Яраш); слаўны, дужы, разумны, таленавіты (чалавек); непахісны, цвёрды, горды (волат); высокі і мажны; мяккія, шырокія (далоні); нястрымны (у гневе); незвычайны (велікан), звышчалавек, бог; уважлівы, далікатны, ласкавы; "глядзіць з добрай усмешкай, як часам глядзіць дарослы, шчыры і душэўна багаты чалавек на капрыз здольнага падлетка"* і інш. сведчаць пра дабрыню, сілу і стрыманасць характару доктара Яраша. Жывасць, актыўнасць, эмацыянальнасць натуры журналіста Шыковіча выяўляюць эпітэты *нецяраплівы, гарачы (у рабоце); "халодная, разважлівая злосць апанавала Кірылу"; "у страшэнным гневе закрычаў"; малады, бадзёры, свежы, як той ліпеньскі ранак; няўрымслівы (чалавек); калючы, насцярожаны, папераджальны, пагрозлівы (позірк); пагрозліва павольна (падняўся) і інш. Эпітэты жывая, звычайная, нават прыгожая, да незапамінальнасці звычайная (з твару); спакутаваная жыццём і хваробай (жанчына); схаваная, замураваная пакутамі (прыгажосць); "вочы, поўныя дзівоснага агню і малення"; рабскі-пакорлівае (захапленне); "хораша ўсміхалася, шчасліва і збянтэжана, зморана, вінавата" і інш. перадаюць някідкую знешне прыгажосць і трапяткі душэўны неспакой Зосі Савіч. У насычанай элементамі "моднага жаргону" мове Славіка Шыковіча выяўляецца яго самаўпэўненасць, прэтэнзія на выключнасць: *вульгарныя (лэдзі); задрыпаны (востраў), пацешны балбатліва-галантны (хлопчык); цынічны (шэпт); ідыёцкі (жаргон); рыжыя (чэрці); "гіпнатызаваў здзіўляючай незалежнасцю"; блудны (сын), недарэчная (балбатня); "вінавата схіляе гвалтоўна абстрыжаную галаву"* і інш. Для абмалёўкі*

вобразна эмацыянальна глухога, чэрствага Гукана пісьменнік выкарыстоўвае эпітэты *цвердалобы* (чалавек); *худы, спакойны, аскетычны* (твар); *суровы, скупы* (на словы і ўсмешкі); "гаварыў *роўна*, атрымлівалася *важка, пераканайча, салідна, сурова, асуджальна*"; *сурова і рашуча* (сказаў); "расказваў *падрыязна, хоць і манатонна*"; (спытаў) *філасофскі-разважліва; доўгі пільны* (позірк) і інш.

І.Шамякін перадае душэўны стан герояў пераважна праз знешнія праявы: жэст, міміку, дзеянне, дыялог і г.д. У такіх выпадках дзеясловы-выказнікі разам з іншымі мастацкімі сродкамі, у тым ліку і эпітэтамі, перадаюць нарастанне энергіі бою, псіхалагічны стан воінаў і ствараюць ілюзію чытацкай далучанасці, суперажывання да падзей твора. Вось як, напрыклад, апавядаецца пра першы бой Пятра Шапятавіча ("Агонь і снег"):

– Трывога! – *страшным* голасам закрычаў разведчык. Крык гэты ўсіх скалыхнуў. У мяне задрыжалі рукі, заляскалі зубы... Я выцер рукавом *сухі* лоб, з палёгкай адчуўшы, як саграваецца спіна, па якой бегалі вельмі *непрыемныя халодныя* мурашкі. Ды ў той жа міг загучаў *на дзіва спакойны* голас Сені Пясоцкага:

– Цэль злоўлена!... (І.Ш., 3, 215).

Пісьменнік уважліва сочыць за паводзінамі персанажаў сваіх твораў у розных жыццёвых сітуацыях, паступова стварае вобразы з усімі ўласцівымі ім рысамі. Затым І.Шамякін уводзіць у кантэкст унутраны маналог аўтара, насычаны айфенізаванымі эпітэтамі, якія дапаўняюць характарыстыку персанажа, але з пазіцыяй іншага часу, сённешняга. У выніку вобраз літаратурнага героя атрымліваецца дакладны, жывы, поўны. Так, апавядаючы пра паводзіны Будыкі ў момант гутаркі з міністрам, сярод сваіх калег у калектыве, у час гасцявання ў сям'і Антанюка, І.Шамякін, каб паказаць складанасць і супярэчлівасць гэтага вучонага, былога партызана, выкарыстоўвае розныя паводле семантычнага нападнення эпітэты: *стаяў спакойны, добры, манументальна-паважны* асілак; *нечаканна рассыпаў дробненькі смяшок; чуйна лавіў* кожнае слова міністра; *насіярожана сачыў* за кожным ударам більярднага кія; *рагатаў доўга, раскаціста; лісліва ўсміхаўся; шчыра ўзбуджаны і прытворна абураны* Будыка; *залішне самаўпэўнены дырэктар, усміхнуўся спакойна, па-сяброўску, хораша так; гаварлівы, п'янаваты, зарагатаў гучна-раскаціста; сцішаны, уважлівы, задаволены* Валька і інш. Такім пісьменнік стварае Будыку – ганарлівага доктара навук, які ведае, чаго ён варты; добрага сябра, за якога ён сам сябе выдае; падхаліма, з якога адкрыта здэкеуецца Антанюк. Айфенізаваныя эпітэты, у ролі якіх выступае спецыяльная лексіка, дапаўняюць характарыстыку персанажа: "Я ніколі не мог зразумець цябе да канца, Валька Будыка. І цяпер не разумею. Хто ты? Што за чалавек? Я раскусаў людзей за адзін дзень, разбіраў іх па дэтальках і тут жа лёгка збіраў. Ты – *машына больш складаная*, чым твае станкі. *Кібернетычная. З вельмі складаным праграмаваннем...* А часам здаецца мне: ты як "матрошка" – *просценькі, але дваіны ці траіны, і кожны па-свойму адмыслова закамфляваны*" (І.Ш., 5, 62 – 63).

З дапамогай эпітэтаў І.Шамякін праўдзіва і пераканайча даносіць да чытача тое, што адчуў і перажыў сам у гады вайны. Часам праўда перажытага выліваецца ў І.Шамякіна ў псіхалагічныя абагульненні: "Снег і агонь... Агонь і снег... Агонь на зямлі ад выбухаў бомбаў, бясконцых залпаў гармат. Калі яны на нейкі момант сціхаюць, снег усё адно гарыць, свеціцца *блакітным* водбліскам ад пажараў, што шугаюць у горадзе. А калі і пажараў няма, агонь астаецца ў *стомленых запалёных* вачах. Неба, дай адпачынак! Але і там агонь" (І.Ш., 3, 294). Да такіх малюнкаў пісьменнік дадае пазней, як правіла, два-тры

сказы, вельмі насычаныя "колернымі" эпітэтамі (каб больш выразна перадаць светаўспрыманне персанажа, яго ўнутраны стан): "Цяпер я ніколі не бачу снег белым, такім, як бачыў у роднай Беларусі. Цяпер ён заўсёды то *ружовы*, то *блакітны*, то нават *жоўты*" (І.Ш., 3, 330 – 331).

У творах І.Шамякіна даволі часта ўжываюцца разнастайныя ацэначныя негатыўныя формы эпітэтаў-прыметнікаў і -дзеепрыметнікаў. Каб узмацніць ступень станоўчай або адмоўнай ацэнкі (дзеля эмацыянальна-экспрэсіўнага эфекту) пісьменнік размяшчае эпітэты ва ўзмацняльна-пералічальны рад (а) або ўводзіць ва ўмовы лексіка-сінтаксічнага кантрасту (б). Прыклады для параўнання: а) Нават Яраш, *нястрымны* і *нястомны* Яраш пачаў вось як разважаць! (І.Ш., 4, 28). Зразумеў, што ёй [Полі] балюча працягваць гэтую размову, і адчуў сябе вельмі пагана. *Няўдзячным неразумным* зласліўцам перад лепшымі сябрамі (І.Ш., 4, 153). А самае *небяспечнае* і *неразумнае* – рабіць з гэтага трагедыю (І.Ш., 6, 217); б) Урач яна [Гаецкая] была *бяздарны*, але арганізатар *неблагі* (І.Ш., 4, 44). Яны [госці] у нас заўсёды *нечаканыя*, але *жаданыя*, і заўсёды іх трэба прымаць без чаргі (І.Ш., 6, 308).

Параўнальна часта ў кантэксце твора ацэначнае адценне набываюць эпітэты, выражаныя ацэначна нейтральнай лексікай: Яе [Вецін] клопат пагасіў хвалю [перажыванняў], яна адхлынула, не ўдарыўшы ў *неўмацаваны* бераг (І.Ш., 6, 149). Голас твой на гэты раз зусім *нярадасны*. Магільны проста-такі голас (І.Ш., 6, 200). Вета, захлынаючыся, пачала распісваць *незвычайныя* здольнасці свайго каханага (І.Ш., 6, 148).

Эпітэты са станоўчым значэннем, ужытыя ў іранічным сэнсе, змяняюць "знак" ацэнкі: адмоўная ацэнка ў эпітэце ўжываецца замест нармальна-станоўчай і наадварот (парадаксальная ацэнка). Гэта назіраецца пры ўжыванні эпітэтаў "высокага" стылю ў іранічным значэнні: *Няшчаснае* чалавецтва! Як яно збяднее, калі не пачытае твайго артыкула (І.Ш., 4, 11). Ніколі ніводным жэстам ён не выдаў свае пачуцці, ніколі не выдасць! Маральныя прынцыпы ў яго *непахісныя!* (І.Ш., 6, 194). Але, усе супраць цябе! Заелі, *няшчаснага!* Амбіцыі ў цябе многа і маніі. *Небяспечныя* сімптомы (І.Ш., 5, 234).

Эпітэты са "звычайна адмоўнай" ацэнкай могуць ужывацца ў станоўчым значэнні, што дае магчымасць дасягнуць выразнага мастацкага эфекту: У паветры кружыліся *нясмелыя* сняжынкі (І.Ш., 6, 97). Я сам *несур'ёзны* і не люблю сур'ёзных (І.Ш., 6, 140). Але тут, на вуліцы, сярод *некранутай* чысціні снегу, зноў з'явілася адчуванне віны перад Верай (І.Ш., 6, 153).

І.Шамякін шырока ўжывае ў пейзажных замалёўках і традыцыйна-паэтычныя метафарычныя эпітэты: "Дзень быў *шэранькі*. Адліга (І.Ш., 5, 219). *Зажураныя* старыя ліпы ў скверы адзяваліся ў белую квецень, а таму, здавалася, – маладзелі" (І.Ш., 5, 51). Такія эпітэты асацыятыўна перадаюць настрой, перажыванні персанажаў.

Умела спалучае І.Шамякін у ролі эпітэтаў кніжную і гутарковую лексіку. Прыклады для параўнання: Кляпнёў, зусім *цёпленькі* ўжо, запрасіў у сталоўку (І.Ш., 5, 25). Ну і каціся на ўсе чатыры! К чортавай мацеры! Слюнцый! *Саплівы* рамантык (І.Ш., 5, 82). Гледзячы на гэтага заваёўніка, на гэтага "пераможцу", я быццам адтаваў, быццам раптоўна і дзівосна вылечваўся ад цяжкай хваробы... *Атупелы* смаркач (І.Ш., 5, 64 – 65). Гэты аднарукі чалавек, партызан, таксама мае на старасці *самую ганаровую* пасаду – "ахоўніка залатога запасу" – запасу жыцця, *даражэйшага за само золата*, бо той скарб ляжыць *мёртвы і халодны*, а кожная крупінка гэтага золата – кожнае зярнятка жыве, прарасце і ўмножыцца [пра насеннае зерне] (І.Ш., 5, 327). Сняжынкі садзіліся на рукі, на

твар, прыемна казыталі *цёплым* халадком. Але, бывае *цёплы* халадок і бывае *халаднае* цяпло – у прыродзе, як у чалавечых сэрцах.

Паколькі ў творах І.Шамякіна спалучаюцца кніжныя і гутарковыя моўныя элементы, то трансфармацыя, абнаўленне, кантэкстуальнае ўжыванне эпітэтаў таксама грунтуецца як на кніжнай, так і гутарковай традыцыях. Эпітэты могуць удакладняцца параўнаннямі, і, наадварот, параўнанні пашырацца эпітэтамі: Паўночны вецер секануў па твары першым зарадам снежных круп – *кароткім*, як аўтаматная чарга (І.Ш., 6, 7). *Адзінокія* зоркі віселі над лесам, як *далёкія* сігнальныя ліхтары *вялікага* свету (І.Ш., 4, 62). Якія *чэзлыя* дрэўцы вакол гэтых *мокрых*, як *пакінутыя старыя* караблі, будынін (І.Ш., 5, 93). Скура на твары, што ў старога слана, такая *цвёрдая* на выгляд і з такімі *глыбокімі* маршчынамі (І.Ш., 5, 65). І цяпер слёзы сыпанулі буйныя, як боб – *радасныя* слёзы замілавання жончынай дабротой, мудрасцю (І.Ш., 6, 226).

Ілюстрацыйны матэрыял сведчыць, што ў творах І.Шамякіна значна больш шырокаўжывальныя і арганічна звязаныя тропы, пабудаваныя на традыцыйна-народных асацыяцыях: Гэтак жа, як раніцой, зрэдку ў паветры кружылі *лёгка-лёгка*, як таполевы пух, сняжынкі (І.Ш., 5, 186). Вось *чорны* дубняк, *нізкі*, *голы*, дзе-нідзе *ржавае*, як старая бляха, лісце – тое, што зімуе на галінках (І.Ш., 5, 97). – Насця стаяла пад хвоямі і глядзела ў блакітную бездань неба, дзе павольна плылі *маленькія белыя* хмурынкі, нібы кучаравыя ягняткі (І.Ш., 1, 249).

Шырока ўжывае І.Шамякін метафарычныя эпітэты ва ўстойлівых словазлучэннях літаратурнага паходжання. У ролі эпітэтаў актыўна ўжываюцца розныя спецыяльныя тэрміны: фізічныя, медыцынскія, будаўнічыя, грамадска-палітычныя і інш. Пры гэтым эпітэт творча выкарыстоўваецца пісьменнікам (пераасэнсоўваецца), што пэўным чынам надае аўтарскаму апавяданню сучасны каларыт. Напрыклад: Пры *нечалавечым* напружанні розуму, якое трэба, каб пазнаць тайны ўсіх гэтых нуклонаў і антынуклонаў, пазітронаў і мезонаў, ёй [Ладзе] прыходзіцца траціць сапраўды *ядзерную* энергію, каб арганізаваць цішыню (І.Ш., 5, 33). Лада крутнула рэгулятар гучнасці і пайшла рашаць свае задачы, *касмічную і душэўную* (І.Ш., 5, 23). А Саша круціўся вакол яе [Віталіі] з *касмічнай хуткасцю* (І.Ш., 5, 281 – 282). Не, *агрэсіўнага* намеру ў яго [зубра], здаецца, няма (І.Ш., 5, 8). У цябе нават не *феадальная – імперыялістычная* ненажэрлівасць [пра ката] (І.Ш., 6, 146).

І.Шамякін па-майстэрску ўмее спалучаць у адным кантэксце вобразныя сродкі розных функцыянальных стыляў мовы. Гэта заўважаецца на прыкладах выкарыстання эпітэтаў і параўнанняў: *Казачны, рамантычны* палац, які так старанна ўзводзіла [Віта], – ён не разбурыўся, не, ён як быццам у міг растаў, і засталася адна *брудная* лужына. Як пушок з адуванчыка, разляцеўся арэол, які энou-такі стварыла яму я (І.Ш., 5, 357 – 358).

Такім чынам, адметнай рысай матывацыі эпітэтаў у творчасці І.Шамякіна з'яўляецца тое, што пісьменнік арыентуецца на ўзаемадзеянне літаратурна-кніжных і народна-паэтычных традыцый, аддаючы перавагу першым.

ЛІТАРАТУРА

1. *Дзюбайла П.К.* Крыніца творчасці – сучаснасць. // Шамякін І. Збор твораў: У 6 т. – Мн.: Маст. літ., 1977. – Т.1. – С. 5.
2. *Карпаў У.* Крылаты ўзлёт: Літаратурна-крытычныя артыкулы. – Мн.: Беларусь, 1966. – С. 270.